

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดลำพูน

The Buddhadhamma Integration For Prevention of Repeated Offenses of Inmates in Lamphun Prisons

ทวีศักดิ์ ศรีศฤงคาร

Taweesak Srisaringkarn

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Srisaringkarn.sak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำ จังหวัดลำพูน 2) วิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ เรือนจำจังหวัดลำพูน และ3) แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังตามเรือนจำจังหวัด ลำพูนการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีพื้นที่ของวิจัย ได้แก่ เรือนจำจังหวัดลำพูน เครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน 17 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัด ลำพูน พบว่า มีการควบคุมและการแก้ไขทางพฤติกรรมผู้ต้องขังผ่านการทำงานร่วมกับจัดหางาน จังหวัด สถาบันทางการศึกษา ศูนย์ฝึกอาชีพ กรมการปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานคุมประพฤติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน 2) วิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของ ผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า การจ้างงานให้ทำและการฝึกอาชีพ การสร้างระบบติดตาม ดูแลและศึกษาปัญหา การสร้างความเข้าใจของครอบครัว การฝึกอบรมจิตตามหลักพระพุทธศาสนา การเปิดโอกาสพบญาติมากขึ้น การเปิดโอกาสให้มีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมเพื่อ ปรับปรุงนิสัย และความรู้ และ3) แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิด ซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า หลักอริยสัจสี่เป็นหลักวิเคราะห์ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำมี ผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น(ทุกข์) วิเคราะห์เชิงสาเหตุแห่งพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ (สมุทัย)

วิเคราะห์เป้าหมายของเรือนจำในการลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำให้มากที่สุด (นิโรธ) และวิเคราะห์แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังผ่านการกำหนดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมตั้งแต่แรกเข้าจนถึงกระบวนการปล่อยตัว (มรรค)

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม. การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ. ผู้ต้องขัง. เรือนจำจังหวัดลำพูน.

Abstract

The purposes of this article were 1) to investigate the conditions of repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison, 2) to find out the ways of repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison, and 3) to examine the guidelines for integrating Buddhism principle for repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison. This research was a qualitative research in the area of Lamphun Provincial Prisons in collecting data and the instruments was an interview from 17 prisoners and content analysis.

The findings indicate that 1) the preventing condition of repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison found that the control and correction of behavior of jail inmates through working with provincial employment, educational institution, vocational training center, Department of Administrative Affairs, police officers, office of probation, local government organization and Lamphun Sangha, 2) the ways of repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison found that employment and vocational training, monitoring system and a study of problems, creating family's understanding, mind training according Buddhist principles, opportunity to participate in various activities and organizing activities to change habits and knowledge, and 3) the guidelines for integrative Buddhism for repeated offending of jail inmates in Lamphun Provincial Prison found that the four noble truths was the principle of factor analysis for repeated offending affecting oneself and others (Dukkha), a causal analysis of behavior for repeated offending (Samudaya), the goal

analysis of prison for reducing who had committed repeated offending as much as possible (Nirodha), and the guidelines analysis of repeated offending prevention of jail inmates through a behavioral adjustment program from initiation to process of supervised release (Magga).

Keywords: The Integrative Buddhamma, Prevention of Repeated Offending , Jail inmates and Lamphun Provincial Prison.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาอาชญากรรมและคดีอื่น ๆ ค่อนข้างสูงข้อมูลสถิติการกระทำผิดกฎหมายแสดงให้เห็นว่าสภาพการณ์การกระทำผิดกฎหมายของประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ค่อนข้าง น่าเป็นกังวลเป็นอย่าง กระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบันมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมหรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีข้อน่าสังเกตว่าในบรรดาผู้กระทำความผิดอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีทั้งผู้กระทำความผิดที่เพิ่งกระทำความผิดอาญาเป็นครั้งแรก และก็มีผู้กระทำความผิดอีกเป็นจำนวนมากที่เคยมีประวัติการกระทำความผิดอาญามาก่อนแล้วมาถูกจับกุมดำเนินคดีอาญาซ้ำอีก (สุพิชฌาย์ศิริวัฒนา สิตะสิทธิ์. 2558) แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำและดำเนินการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ต้องขังไร้ญาติที่เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะกลับไปกระทำผิดมากที่สุด (นิมิต ทัพพนานต์. 2561 : 2) เพราะกรมราชทัณฑ์ก็ได้มีนอกที่จะแสวงหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดซ้ำไม่ว่าจะเป็นการจัดฝึกอบรมการฝึกวิชาชีพในด้านหรือสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ การจัดฝึกอบรม การพัฒนาและเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ต้องขัง (วีระชัย เหล่าลงอินทร์และคณะ. 2552 : 29) การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา กิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรม โปรแกรมค่าย กิจกรรมกลุ่มเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู การส่งต่อไปเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟู การฝึกอบรมอาชีพ การแนะนำงานอาชีพ การจัดให้ทำงานบริการสังคม และการสงเคราะห์ให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดชุมพร. สืบค้นจาก <http://www.chumphonprobation.com/index.php/งานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด>) ซึ่งจากสถิติผู้ต้องขังในเรือนจำในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา

แสดงให้เห็นการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังต่อเนื่องมาโดยตลอด ระยะหลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (นัทธี จิต
สว่าง. สืบค้นจาก <http://www.nathee-chitsawang.com/> มาตรการทางเลือกในการป) ขณะที่
จำนวนผู้ต้องขังรวมทั้งประเทศ ณ เดือนมกราคม 2564 มีจำนวนทั้งหมด 338.806 คน รวมทั้งสถิติผู้
ต้องราชทัณฑ์รับตัวและปล่อยตัวรายปีที่สำรวจ ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 แม้ว่าอัตราการกระทำ
ผิดซ้ำจะเพิ่มและลดลงในแต่ละปีแต่ก็มีหลายประเด็นที่ยังไม่มีข้อสรุปและมักขึ้นอยู่กับการศึกษา
แนวทางที่เหมาะสมของระบบงานราชทัณฑ์ เช่น การกระทำผิดครั้งใหม่นั้นจะพิจารณาข้อมูลตั้งแต่ชั้น
การถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่ หรือจะพิจารณาข้อมูลในชั้นการพิจารณาคดีที่มีคำพิพากษา
เด็ดขาดว่ากระทำผิดจริง หรือบางกรณีจะพิจารณาข้อมูลการถูกพิพากษาส่งตัวเข้าคุมขังในเรือนจำ
เท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีประเด็นของกรอบระยะเวลาในการติดตามผล ภายหลังการปล่อยตัวผู้ต้องขัง
ว่าควรใช้เกณฑ์ระยะเวลากี่ปีซึ่งแนวทางสากลที่ต่างประเทศนำมาใช้นั้นมีหลากหลาย เช่น 1 ปี 3 ปี
และ 5 ปี ดังนั้น ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำไปแล้วทั้งกรณีพ้นโทษ แล้วหวนกลับมากระทำ
ผิดซ้ำโดยถูกส่งตัวเข้าสู่เรือนจำอีกครั้งทั้งในกรณีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และผู้ต้องขัง ภายใน
ระยะเวลาช่วงหนึ่งที่กำหนดไว้หลังการปล่อยตัวดังกล่าวจะใช้กรอบระยะเวลาติดตามผลแบ่งเป็น 3
กลุ่ม คือ 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี (สำนักงานกรมราชทัณฑ์. สืบค้นจาก [http://www.correct.
go.th/recstats/index.php#](http://www.correct.go.th/recstats/index.php#)) ซึ่งสถิติปีที่ผ่านมามีนักโทษที่พ้นโทษแล้วก่อเหตุซ้ำว่า ในห้วงเวลา 1 ปี
หากคิดเป็นร้อยละจะพบว่ามีผู้กระทำผิดซ้ำจนกลับเข้ามาในเรือนจำ มีร้อยละ 17 เมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 จะ
เพิ่มเป็นร้อยละ 25 และหากคิดรวมในระยะ 3 ปี จะมีผู้กระทำผิดซ้ำ ร้อยละ 35 คดีส่วนใหญ่ยังเป็น
เรื่องยาเสพติดติดตามสัดส่วนของผู้ต้องขังทั่วประเทศที่มีกว่า 380.000 คน เป็นคดียาเสพติดราว
300.000 คดี (ณรัชต์ เศวตนันทน์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์. สืบค้นจาก [https://news.thaipbs.or.th
/content/288914](https://news.thaipbs.or.th/content/288914))

เพราะฉะนั้น การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดซ้ำนั้น ข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุดก็คือข้อมูลที่ไ
จากกรมราชทัณฑ์ เพราะผู้กระทำผิดซ้ำที่เข้าสู่ระบบของกรมราชทัณฑ์ คือ ผู้ที่กระทำผิดที่ส่งผล
เสียหายกระทบต่อสังคมโดยตรง กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจในการ “ควบคุมผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาให้
เป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและ
สุขภาพจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต
และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ” (แผนแม่บท ด้านการ

แก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมสัณยกรมราชทัณฑ์. ประจำปี 2552 – 2556) จากข้อทั้งหมดทำให้เห็นว่า
ผู้ต้องขังภายในประเทศยังมีจำนวนมากกว่าศักยภาพของเรือนจำที่สามารถรองรับได้ทำให้เกิดภาวะ
ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ มีผลต่อการอาศัยและความแออัดไปด้วยผู้กระทำความผิดต่าง ๆ อีกทั้งผู้ที่เคย
ต้องโทษมาแล้ว ยังกลับเข้าไปสู่วังวนสถานที่เดิมทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต่างก็พยายามในการ
แก้ไขปัญหาลดจำนวนลงให้มากที่สุด แต่ยิ่งแก้ไขปัญหายิ่งทำให้ผู้ต้องขังที่ถูก
ปล่อยตัวมีการกระทำผิดซ้ำและเข้าสู่สถานที่กักกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

แม้ว่าข้อมูลบางรายงานกลับพบว่า หลักธรรมที่ผู้ต้องขังนับถืออยู่นั้นมีอิทธิพลน้อยต่อการลด
จำนวนของผู้กระทำความผิดซ้ำก็ตามเพราะขาดวิธีการที่เป็นตามหลักวิทยาศาสตร์ทำให้ไม่สามารถอธิบาย
กระบวนการและวิธีการเพื่อปรับตัวและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่ความพร้อมเพื่อการป้องกันการ
กระทำผิดซ้ำทำให้ข้อมูลจึงขาดแนวทางการนำไปสู่กิจกรรมที่แก้ไขปัญหได้จริง ดังนั้น แนวคิดและ
แนวทางของพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวตะวันออกเป็นศาสนาที่มีความ
แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ที่มีหลักหลักอริยสัจ ประกอบด้วย สภาพปัญหาการกระทำผิดซ้ำ (ทุกข์)
ต้นเหตุการกระทำผิดซ้ำ (สมุทัย) เป้าหมายการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ (นิโรธ) และแนวทางการป้องกัน
การกระทำผิดซ้ำ อันเป็นหลักแห่งวิเคราะห์เชิงกระบวนการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังมีขั้นตอนการพัฒนาไปตามลำดับและเชื่อในหลักของเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ มอง
โลกแบบผู้รัก สันติภาพ และหลักธรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนและปรับตัวของมนุษย์ได้จริงเพราะการ
สอนพระพุทธศาสนามีแต่บวกกับบวกในสังคมและความสุขของสังคมไทยนั้นวิชัย ต้นศิริ. 2551 : 10)
จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของ
ผู้ต้องขังตามเรือนจำจังหวัดลำพูนที่สามารถจะบูรณาการกิจกรรมและวิธีการทำงานของหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องให้สามารถป้องกันของผู้กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ไม่ย้อนกลับมาสู่เรือนจำอีกครั้งซึ่งจะเป็น
ผลเชิงประจักษ์ให้ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวออกลดจำนวนผู้ต้องขังเก่าได้อย่างมากมายและก่อให้เกิด
ภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ เรือนจำจังหวัดลำพูน

3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังตามเรือนจำจังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะต้องมีประสบการณ์การทำงานด้านผู้ต้องขังอย่างน้อย 10 ปี ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จำนวน 17 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ ที่ไม่มีโครงสร้างเพื่อตอบโจทย์จำนวน 3 คำถาม ได้แก่

- 1.สภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดลำพูนมีลักษณะอย่างไร
- 2.วิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ เรือนจำจังหวัดลำพูนเป็นอย่างไร
- 3.การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังตามเรือนจำ จังหวัดลำพูน ควรเป็นอย่างไร

โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสือขอสัมภาษณ์เพื่อนัดการสัมภาษณ์แบบต่อต่อพร้อม จัดบันทึก ขออนุญาตอัดเสียงการสัมภาษณ์ รวมทั้งภาพเคลื่อนไหวไว้เป็นหลักฐานการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาอ้างอิงต่อการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหาซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งจัดหมวดหมู่ตามแต่ละประเด็นว่าครบถ้วนเพียงพอและเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์อภิปรายผล และนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1.สภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดลำพูน

พบว่า เรือนจำจังหวัดลำพูนมีความพร้อมในการควบคุมและการแก้ไขทางพฤติกรรมของผู้ต้องขังเท่าที่สามารถกระทำได้ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับหลายบริบทของบุคลากรและเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกซึ่งการมีทำงานร่วมกันไม่ว่าจะจะเป็นจัดหางานจังหวัด สถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ศูนย์ฝึกอาชีพภายในจังหวัด กรมการปกครองระดับจังหวัดและอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานคุมประพฤติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีส่วนช่วยเรือนจำอย่างมากเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมและลดการกระทำ

ผิดซ้ำเท่าที่สามารถเป็นไปได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้กระทำผิดซ้ำส่วนมากมักจะเป็นคดีอาชญากรรมซึ่งเมื่อได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว ที่ในบางสถานการณ์ยังไม่สามารถตัวออกจากวังวนของสภาพแวดล้อมเดิม ๆ อีกทั้งการดำรงชีวิตที่ถูกด้วยรายได้ที่ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองพร้อมทั้งคนใกล้ชิดได้มากทำให้กลับไปสู่วงจรอีกครั้ง ซึ่งการกระทำผิดซ้ำดังกล่าวมิได้เป็นสิ่งที่ผู้กระทำผิดซ้ำกังวลใจแต่ประการใดเพราะการอยู่ในเรือนจำย่อมสบายกว่าการดิ้นรนและแสวงหารายได้ในสังคมอย่างปัจจุบัน

2.วิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ เรือนจำจังหวัดลำพูน

พบว่า วิสัยทัศน์และพันธกิจของกรมราชทัณฑ์ได้ระบุว่า “กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม” ซึ่งมีวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ดังนี้ 1) การจ้างงานให้ทำและการฝึกอบรมอาชีพภายในเรือนจำ โดยมองถึงระบบการจ้างงานในเรือนจำสามารถเป็นเงินได้เกือบสิ้น อีกทั้งยังมีโปรแกรมการฝึกอบรมอาชีพมากมาย 2) การสร้างระบบติดตามดูแลและศึกษาปัญหาของนักโทษในการเก็บรวบรวมทางพฤติกรรมผ่าน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเบื้องต้น ขั้นที่ 2 การติดตามผลทางพฤติกรรมเป็นระยะในขณะถูกจองจำ ขั้นที่ 3 การประเมินผลทางพฤติกรรมปรับเปลี่ยนไปอย่างไร ขั้นที่ 4 การปล่อยตัว และขั้นที่ 5 การติดตามหลังการปล่อยตัวเพื่อขอสงเคราะห์และช่วยเหลือ 3) การสร้างความเข้าใจของครอบครัว โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่นทั้งศูนย์แคร่ยังมีการประสานความร่วมมือในข้อมูลการติดตามการทำงานภายหลังพ้นโทษไปแล้วให้ครอบครัวมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น 4) การจัดโครงการกิจกรรมฝึกอบรมจิตตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนได้เข้าไปจัดกิจกรรมในลักษณะการถ่ายทอดธรรมะให้กับผู้ต้องขังทุกวันพระ นอกจากนี้ยังอนุศาสนาจารย์ได้ทำการสอนธรรมตามหลักสูตรธรรมศึกษา เมื่อถึงวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม เป็นต้น 5) การเปิดโอกาสพบญาติพี่น้องเพิ่มมากขึ้น ที่เป็นไปตามเงื่อนไขในการพักโทษ ลดโทษ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดให้มีการลดความเครียดของผู้ต้องขังให้มากขึ้นโดยกำหนดอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง หากผู้ต้องขังมีพฤติกรรมที่ดีก็จะมีสิทธิพบญาติได้มากขึ้น อีกทั้งยังเปิดช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ต้องขังกับนักโทษในระบบการเยี่ยมญาติทางไลน์เป็นอีกช่องทางหนึ่งตามความเหมาะสม 6) การเปิดโอกาสให้มีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เท่าเทียมกัน ปัจจุบันค่านิยมการรังเกียจผู้พ้นโทษลดน้อยลงไปหรือสังคมมิได้รังเกียจผู้พ้นโทษเช่นเดิมทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้มากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม

ผู้พันโทฯก็มักจะหลบเลี่ยงกิจกรรมทางสังคมหรือไม่กล้าที่จะร่วมกับสังคมเพื่อทำกิจกรรมใด ๆ เพราะมีความกังวลถึงภาวะการพันโทฯของตนเอง และ7) การจัดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงนิสัย และความรู้ปัจจุบันเรือนจำจังหวัดลำพูนได้จัดกิจกรรมมากมายเพื่อปรับปรุงนิสัยเดิม ๆ หรือปรับเปลี่ยนทัศนคติให้กับผู้ต้องขังอย่างมาก เช่น การจัดโครงการ โคก หนองนาโมเดล โครงการปฏิบัติธรรม การจัดโครงการจิตอาสาทำความดีเพื่อสังคม เป็นต้น

3.การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังตามเรือนจำจังหวัดลำพูน

พบว่า หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังจะหลักธรรมมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้ แต่ด้วยหลักธรรมต่าง ๆ ยังมีอิทธิพลต่อความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้ต้องขังน้อยมากทำให้แม้ว่า จะถูกนำมาสอนหรือมาพัฒนาหรือมาฝึกฝนอบรมก็ยังไม่สามารถนำไปสู่การลดการกระทำผิดซ้ำได้มากนัก เพราะฉะนั้น หลักอริยสัจสี่ น่าจะเข้ามาอธิบายปรากฏการณ์ได้ดีเพราะสามารถทำความเข้าใจในวิสัยแห่งพฤติกรรมได้อย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้นเพื่อนำไปสู่ระดับการป้องกันที่สูงขึ้นซึ่งเรือนจำจังหวัดก็พยายามเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการกับพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำทำให้เห็นหลักอริยสัจสี่จะสามารถเข้ามาช่วยอธิบายฐานของผู้กระทำผิดได้เป็นอย่างดี ดังต่อไปนี้

1) หลักวิเคราะห์ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำมีผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น (ทุกข์) เช่น การฝึกอบรมให้ผู้ต้องขังได้นั่งทบทวนตนเองว่า การกระทำผิดมีความผิดหรือไม่ ส่งผลกระทบต่อตนเองอย่างไร มีผลกระทบต่อผู้อื่น ต่อครอบครัว และสังคมอย่างไร และตนเองรู้สึกอย่างไรกับการกระทำผิดนั้น ๆ

2) วิเคราะห์เชิงสาเหตุแห่งพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ (สมุทัย) เช่น การวิเคราะห์ในเชิงคำถามว่า ทำไมตนเองต้องกระทำผิดซ้ำ กระทำผิดซ้ำแล้วได้อะไร มีปัจจัยอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องกับบ้างทำไมปัจจัยเหล่านั้นจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำของตนเอง และสาเหตุเชิงลึกที่ส่งผลต่อการกระทำผิดมาจากไหน ดังนั้น เรือนจำจังหวัดจะสามารถเข้าได้หากผู้ต้องขังสามารถวิเคราะห์สาเหตุแห่งการกระทำผิดของตนเองได้มาก

3) วิเคราะห์เป้าหมายของเรือนจำในการลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำให้มากที่สุด (นิโรธ) เป็นความพยายามอย่างมากของเรือนจำจังหวัดลำพูนที่ต้องการลดจำนวนผู้ต้องขังลงไปผ่านการจัดการ

เก็บข้อมูลและแนวทางการป้องกันและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ในอนาคต เพราะที่ผ่านมามีบทบาทของเรือนจำจังหวัดมีข้อจำกัดเพราะต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขที่ยังอยู่ขอบเขตเฉพาะในเรือนจำเท่านั้น เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้วก็ส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่น ๆ แม้ว่าจะทำงานร่วมแต่ความเข้าใจแห่งพฤติกรรมยังไม่ชัดเจนมากนักทำให้ผู้พ้นโทษต้องกระทำผิดซ้ำที่วนกลับมาสู่เรือนจำอีกครั้ง ดังนั้น เรือนจำจังหวัดจึงกำหนดแนวทาง กำหนดกิจกรรม และการทำงานเชิงรุกมากขึ้นผ่านศูนย์ที่เรียก ศูนย์เครื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการข้อมูลของผู้ต้องขังได้มากที่สุด อีกทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนผู้พ้นโทษให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และสามารถเข้ารับการศึกษาได้ตลอดเวลา

4) วิเคราะห์แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังผ่านการกำหนดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมตั้งแต่แรกเข้าจนถึงกระบวนการปล่อยตัว (มรรค) โดยทางเรือนจำจังหวัดลำพูนได้กำหนดกฎกติกาและระเบียบ (ศีล) เพื่อการควบคุมพฤติกรรมขึ้นหยาบต่อผู้ต้องขังให้ระยะแรกเข้าทำให้สามารถควบคุมพื้นที่ให้เป็นด้วยความเรียบร้อย ระยะที่สองมีการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาจิตตามหลักพุทธศาสนา (สมาธิ) เพราะส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธทำให้สามารถจัดการปฏิบัติธรรมทั้งการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การไหว้พระสวดมนต์ทั้งเช้าและเย็น อีกทั้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการส่งเสริมการศึกษาธรรมะทั้งในส่วนของการศึกษาตามหลักสูตร การฟังธรรมในวันธัมมัสสวนะ และการเจริญสมาธิภาวนา รวมทั้งการอบรมภาคความรู้ต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจในดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องทำให้ผู้ต้องขังมีแนวทางสำหรับการลดการกระทำผิดซ้ำได้ตามหลักพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1.สภาพการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า ความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างไรในการปฏิบัติหน้าที่ของเรือนจำจังหวัดลำพูนเพื่อการปรับเปลี่ยนและการแก้ไขเชิงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ต้องขังซึ่งส่วนใหญ่มาจากคดีอาชญากรรมให้โทษสอดคล้องกับงานวิจัยของเดชา จินตกลการ และคณะ (2560) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 5 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมและชุมชน ปัจจัยด้านความต้องการการยอมรับ ปัจจัยด้านสภาพปัญหาทางอบายมุข และปัจจัยด้านกายภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนาสีตลธิ (2558) พบว่า สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดกฎหมายในประเทศไทยมาจาก 2 สาเหตุ ได้แก่

สาเหตุทางสังคม เช่น ยาเสพติด และสาเหตุจากปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทยเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ ฉัตรเงินและคณะ(2559) พบว่า สภาพแวดล้อมเป็นแหล่งที่ผู้เสพยาเสพติดและค่านิยมของการกระทำผิด มองว่า การจำหน่ายยาเสพติดทำให้ได้เงินดี รวดเร็วและสบายกว่าอาชีพอื่น ๆ ทำให้มีเงิน มีฐานะและสามารถเข้าสังคมและได้รับการยอมรับ

2. วิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ เรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า มีวิธีการ ได้แก่ 1) การจ้างงานให้ทำและการฝึกอาชีพภายในเรือนจำสอดคล้องกับงานสอดคล้องกับงานวิจัยของเดชา จินตกลีการ และคณะ (2560) พบว่า การจัดฝึกอบรมการฝึกวิชาชีพในด้านหรือสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ การฝึกวิชาชีพควรดำเนินการอย่างจริงจัง 2) การสร้างระบบติดตามดูแลและศึกษาปัญหาของนักโทษสอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิต ทัพวานันต์ (2561) พบว่า การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง 3) การสร้างความเข้าใจของครอบครัวสอดคล้องกับงานวิจัยของสันทกฤษณ์ บุญช่วยและจตุพร อธิภรณ์ (2562) พบว่า การแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำต้องเริ่มจากหน่วยที่เล็กที่สุดนั่นคือครอบครัวที่จะร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหและต้องให้ความสำคัญกับประชากรกลุ่มที่เป็นเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น 4) การจัดโครงการกิจกรรมฝึกอบรมจิตตามหลักพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของ 5) การเปิดโอกาสพบญาติพี่น้องเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ ฉัตรเงินและคณะ(2559) พบว่า การศึกษาผู้กระทำผิดซ้ำค่อนข้างต่ำบิดาหรือมารดาเสียชีวิต มีลักษณะหย่าร้าง อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัด หากมีลักษณะครอบครัวที่อบอุ่นไม่พบสภาพปัญหามากเท่าไรนัก 6) การเปิดโอกาสให้มีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เท่าเทียมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิต ทัพวานันต์ (2561) พบว่า เรือนจำมีสร้างการยอมรับของสังคมต่อกลุ่มผู้พ้นโทษและกลุ่มผู้ต้องขังไร้ญาติ เพื่อให้สังคมให้โอกาสและให้การยอมรับผู้พ้นโทษกลับสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง และ 7) การจัดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงนิสัย และความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไฮ้ ชุตินธโร) (2558) พบว่า ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางเรือนจำจัดขึ้น มีความพร้อมและมีสติยังคิดในการพูดคุยและอยู่ร่วมกับเพื่อนผู้ต้องขังได้ดีขึ้นลดความขัดแย้งและปัญหาปากเสียงเล็กๆ น้อยๆ

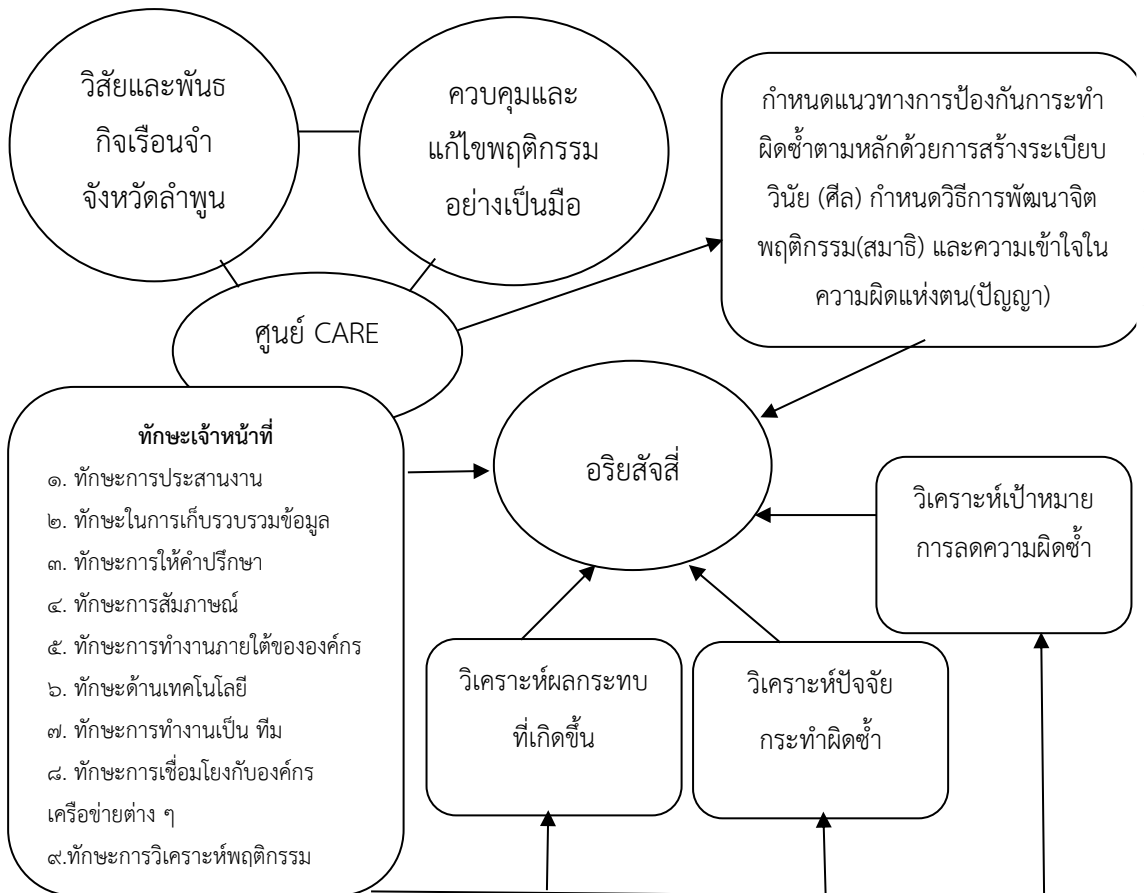
3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังตามเรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า หลักอริยสัจสี่เป็นหลักวิเคราะห์ปัจจัยการกระทำผิดซ้ำมีผลกระทบต่อ

ตนเอง และผู้อื่น(ทุกข์) วิเคราะห์เชิงสาเหตุแห่งพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ (สมุทัย) วิเคราะห์เป้าหมายของเรือนจำในการลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำให้มากที่สุด (นิโรธ) และวิเคราะห์แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังผ่านการกำหนดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมตั้งแต่แรกเข้าจนถึงกระบวนการปล่อยตัว (มรรค) สอดคล้องกับงานวิจัยของวินัยวรรณ อูราสุข (2561) พบว่า ชุดกิจกรรมการคิดแบบอริยสัจสี่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความตระหนักรู้ในพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นหญิงและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศุภกิจ สุกกิจใจ(ภักดีแสน) (2554) พบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา จึงต้องเพิ่มรูปแบบการพัฒนาให้ชัดเจน เพื่อให้มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบตามหลักการพัฒนายุคใหม่ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ตามหลักของ ศิล สมาธิ และปัญญาและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำเร็จ ขนติสโร (ทรัพย์ สิงห์เรือง) (2560) พบว่า หลักอริยสัจ 4 มาอบรมสั่งสอนให้รู้ซึ่งถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว และให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพร้อมทั้งสอนให้รู้จักวิเคราะห์ ความผิดชอบชั่วดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของชนาธิป ศรีโท (2563) พบว่า ตามนัยแห่งพุทธธรรมได้ชี้แนวทางวิธีแก้ไขทุกข์ที่ถูกต้อง คือ มีความมั่นใจในคุณพระรัตนตรัย ทำใจให้สงบและเข้มแข็ง แล้วใช้ปัญญามองดูปัญหาอย่างมีใจเป็นกลางให้เห็นตามสภาวะของมัน และพิจารณาแก้ไขปัญหานั้นที่เป็นเหตุเป็นปัจจัย

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน” พบว่า เรือนจำจังหวัดได้ให้ความสำคัญไปที่การควบคุมและการแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังตั้งแต่แรกเข้าจนไปถึงระยะการปล่อยตัว รวมทั้งระยะหลังพ้นโทษไปแล้วก็ยังมี การติดตาม ประเมินผลเป็นระยะเพื่อให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์สำหรับผู้พ้นโทษที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันทางการศึกษา ศูนย์ฝึกวิชาชีพ เป็นต้น ทำให้มีความพร้อมสำหรับการทำงานให้เป็นไปตามวิสัยและพันธกิจของเรือนจำจังหวัดลำพูนได้เป็นอย่างดีทำให้สามารถลดผู้กระทำผิดซ้ำลงมาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามการวิเคราะห์พฤติกรรมส่วนบุคคลยังต้องทำหน้าที่กันต่อไปด้วยหลักอริยสัจสี่ซึ่งเป็นหลักที่สามารถทำให้ทราบพฤติกรรมเชิงมูลเหตุของการกระทำผิดซ้ำสำหรับการวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาและป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนมากยิ่งขึ้นดังภาพดังต่อไปนี้

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การแก้ไขและป้องกันการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทยยังมีจุดที่ยังไม่สามารถเข้าถึงและลดกระทำผิดได้อย่างถาวร แม้ว่าเรือนจำจังหวัดลำพูนจะพยายามอย่างมากก็ตามแต่ด้วยทัศนคติ ค่านิยม และสภาพสังคมที่บีบคั้นทำให้เกิดช่องการตัดสินใจกระทำผิดแบบเดิม ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มีคตินี้ค่อยข้างมาก อีกทั้งกระบวนการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมยังไม่เข้มข้นใน

ระดับสูงสุดทำให้มีความสุขสบายเมื่อเข้าเรือนจำอีกครั้งจึงมิใช่เรื่องที่ต้องกังวลแต่อย่างใด และยังมี
ความรู้สึกว่า ในเรือนจำมีความปลอดภัยมากกว่าสังคมภายนอกซึ่งอาจเกี่ยวกับทัศนคติเชิงมายาที่
ผู้กระทำผิดซ้ำมิได้ระลึกถึงคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่ควรจะสร้างสรรค์สิ่งดีให้กับตนเองมากนัก แม้ว่า
นักวิชาการ นักวิจัยจะทำการศึกษาในหลากหลายประเด็นเพื่อค้นแนวทางการแก้ไขและป้องกันก็มี
อาจลดผู้ต้องขังในเรือนจำได้ ดังนั้น การแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำอาจจะลงไปสู่รายละเอียดให้มาก
ขึ้นโดยเฉพาะการวิเคราะห์พฤติกรรมส่วนบุคคลที่สามารถนำหลักอริยสัจสี่มาใช้ประกอบเพื่อเก็บ
รวบรวมข้อมูลและมีการบริหารจัดการข้อมูลร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้นน่าจะเป็น
โอกาสในการป้องกันได้ระดับหนึ่งในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ศักยภาพของเรือนจำจังหวัดลำพูนหรือเรือนจำอื่น ๆ ต่างก็มีศักยภาพมากแต่ด้วยอาจจะมิ
ข้อจำกัดในการทำงานด้วยเฉพาะเจ้าหน้าที่ยังไม่ขาดความระบการวิเคราะห์ข้อมูลระดับพฤติกรรม
และการใช้ข้อมูลที่ถูกต้องตามกฎหมายดังนั้น เรือนจำจังหวัดลำพูนต้องเร่งพัฒนาทักษะและศักยภาพ
ของเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้น เช่น การอบรมหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพฤติกรรม จิตวิทยาผู้ต้องขัง การ
สังคมสงเคราะห์และการช่วยเหลือ หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เป็นต้น
อาจจะเป็นโอกาสใหม่สำหรับสำหรับเรือนจำทั่วประเทศ รวมทั้งหากนักวิจัยอื่น ๆ จะศึกษาประเด็น
เพิ่มเติมได้แก่ การวิเคราะห์พฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดลำพูนหรือการ
จัดการความรู้ทางพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดลำพูนและจังหวัดอื่น ๆ น่าจะเป็นประโยชน์
สำหรับการลดการกระทำผิดซ้ำได้ในอนาคต

References

ณรัชต์ เศวตนันทน์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์. "สถาบันนิติฯ - ราชทัณฑ์" เก็บข้อมูล DNA นักโทษ ป้องกัน
ทำผิดซ้ำ. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://news.thaipbs.or.th/content/288914> [16
กุมภาพันธ์ 2564].

เดชา จินตกลีการ และคณะ.(2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดใน
เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับ
บัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นัทธี จิตสว่าง. มาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเพื่อแก้ปัญหานักโทษล้นคุก.
[ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : [http://www.nathee-chitsawang.com/มาตรการทางเลือกใน
การป15](http://www.nathee-chitsawang.com/มาตรการทางเลือกในการป15) กุมภาพันธ์ 2564].

นิมิต ท้าวานนต์. (2561). การพัฒนาแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังไร้ญาติ.
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

กรมราชทัณฑ์. (2562). แผนแม่บท ด้านการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยกรมราชทัณฑ์. ประจำปี 2552
– 2556. กรมราชทัณฑ์.

วิระชัย เหล่าลงอินทร์และคณะ. (2552). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด
มหาสารคาม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 3. (1) . : 29.

วิชัย ต้นศิริ. (2551). วัฒนธรรมพลเมือง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา.

สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนา สัตะสิทธิ์. (2558). แนวทางที่เหมาะสมในการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ
ในกระบวนการยุติธรรมไทย. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบ
ริหารศาสตร์.

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดชุมพร. การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในงานคุมประพฤติ. [ออนไลน์].
แหล่งข้อมูล : [http://www.chumphonprobation.com/index.php/งานแก้ไขฟื้นฟู
ผู้กระทำผิด](http://www.chumphonprobation.com/index.php/งานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด) [16 กุมภาพันธ์ 2564].

พระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไฮ้ ชุตินฺธโร). (2558). “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม
สำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ(ภักดีแสน). (2554). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา :
กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

พระมหาสำเร็จ ขนติสโร (ทรัพย์สิงห์เรือง). (2560). การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาการเล่นการพนันของเยาวชนไทย. *พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สันทกฤษณ์ บุญช่วยและจตุพร จิราภรณ์. (2562). การศึกษาพฤติกรรมการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนผ่านบทละครเรื่อง “เลือดข้นคนจาง”. *วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์* โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. 5.(1) : 176.

สำนักงานกรมราชทัณฑ์. *ฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.correct.go.th/recstats/index.php#> [16 กุมภาพันธ์ 2564].

สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนาสีตะสิทธิ์. (2558). แนวทางที่เหมาะสมในการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในกระบวนการยุติธรรมไทย. *นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อานนท์ ฉัตรเงินและคณะ. (2559). ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิง ในคดีจำหน่ายยาเสพติด. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*. ปีที่ 12. ฉบับที่ 2. (พฤษภาคม – สิงหาคม).:71-72.